

تاریخ علوم در تمدن اسلامی

نویسنده: عمرو فروخ

مترجم: سید محمد ثقفی
با مقدمه‌ای از علی اصغر حلبی

نقد فرهنگ

۱۳۹۸

فهرست

۱۱	مقدمه مترجم
۱۱	مقدمه‌ی دکتر سی‌اصغر حلبی
۱۳	ساختار تمدن پایه‌های آن
۱۴	پایه‌های اساسی تمدن
۱۵	عوامل تعیین‌کننده تمدن
۱۸	غرور بی‌جا و خیال‌انگیز
۲۰	سلطه استعماری شوم
۲۵	پیش‌درآمدی از سوی مترجم
۲۵	روش تحقیقی دانشمندان مسلمان: قیاسی یا اکتشافی؟
۲۶	تاریخ علم
۲۷	ارزیابی دوروش
۲۹	داوری میان روش‌ها
۳۳	در زمینه جغرافیا
۳۴	اعترافات
۳۵	ضرورت مطالعه تاریخ علم
۳۷	ضرورت احیای تمدن اسلامی
۴۰	انگیزه نگارنده
۴۳	شرح حال مولف

۴۴	.....	بهترین آثار دکتر فروخ
۴۵	.....	فصل اول
۴۵	.....	تکامل علم
۴۶	.....	علوم باستانی و تکامل آن‌ها
۵۴	.....	علوم طبیعی قدیم و تطور آن
۵۷	.....	عقاید ملت‌ها در ترکیب جهان
۶۴	.....	میراث علمی یونانیان
۶۹	.....	علوم قدیمی و تطور آن
۸۱	.....	برج دانش‌دانش یونان
۸۶	.....	بر صیغتا دانش یونان
۹۷	.....	فصل دوم
۹۷	.....	نهضت ترجمه و تالیف
۹۷	.....	ترجمه و مترجمان
۱۰۲	.....	طبقات مترجمان
۱۰۶	.....	نتایج و آثار ترجمه و نقل
۱۰۷	.....	نواقص و عیوب
۱۰۸	.....	این سه متن
۱۱۷	.....	فصل سوم:
۱۱۷	.....	توسعه علوم در جهان اسلام
۱۱۷	.....	علوم ریاضی
۱۱۸	.....	۱. علم حساب
۱۲۵	.....	۲. علم جبر
۱۳۱	.....	۳. علم هندسه
۱۳۲	.....	علم مساحت
۱۳۲	.....	مسلمانان و علم هندسه

- ۱۳۳ ..... ۴. علم مثلثات
- ۱۳۵ ..... ۵. علم نجوم (هیأت)
- ۱۵۲ ..... موسیقی
- ۱۶۱ ..... تطور علوم پیش از مسلمانان
- ۱۸۳ ..... فصل چهارم:
- ۱۸۳ ..... اور عام در جهان اسلام
- ۱۸۳ ..... علوم طبیعی
- ۱۹۱ ..... دو شناخت عامی:
- ۲۰۸ ..... علم طبیعی
- ۲۰۸ ..... ۲- از صنعت انجیاری تا علم شیمی
- ۲۲۳ ..... فصل پنجم:
- ۲۲۳ ..... تطور علوم در میان مسلمانان
- ۲۲۳ ..... علوم طبیعی
- ۲۲۳ ..... علم الحیات و نظریه تطور
- ۲۲۷ ..... نقد تئوری تطور (تکامل اخوان)
- ۲۳۰ ..... علوم طبیعی (تاریخ طبیعی)
- ۲۴۴ ..... روان پزشکی:

مقدمه مترجم

تاریخ علم مدرن و علمی میان رشته‌ای

توسعه تمدن در حیات عقلانی بشر سبب گردید که آکادمی‌ها تبدیل به یونیورسیتی (دانشگاه) شوند و موضوعات علوم که هر کدام سلسله معارفی را به طور منظم بحث می‌کردند توسعه یابند. در این میان گاه‌گاه می‌شد که موضوعی و مسائلی آن در دو رشته مطرح می‌شوند. و یا برخی از مسائل در قلمرو چندین علم قرار می‌گیرند. از این جهت بود که موضوعات میان رشته‌ای در چندین علم پدید آمدند، مانند فیزیک شیمی، زیست‌شناسی محیطی، روانشناسی اجتماعی، روانشناسی دین، جامعه‌شناسی دین، از این رهگذر بود که رشته تاریخ علم مطرح گردید. تاریخ در مورد روند اجتماعی موضوع و علم (science) معارف منظم در باره یک موضوع: طبیعت، اجتماعی و ...

بنیانگذاران این رشته‌های میان رشته‌ای گرچه در هر تمدنی ممکن است حضور داشته باشند اما مانند الفهرست ابن‌الدیم - التعریف به طبقات العلوم - مفاصح العلوم و نفانس الفنون، اما این دانشمندان مغرب زمین بودند که (به نظر نویسنده) کتابهایی زیر همین عنوان به رشته تحریر درآوردند، تاریخ علوم جرج سارتن تاریخ علوم پیر روسو در میان دانشمندان اسلامی نیز شاید نخستین مولف آقای دکتر سید حسین نصر بود که کتاب ارزنده علم و تمدن در اسلام را نوشت و بعدها دکتر مهدی محقق این راه را ادامه داد.

کتاب حاضر تاریخ علوم در تمدن اسلامی نوشته دکتر عمرو فروخ کتاب بسیار

خوبی است که این رشته را در اختیار دانشجویان و طالبان علم قرار داده است. اینک ترجمه کتاب تقدیم خوانندگان می شود.

قابل ذکر است که در این کتاب، بعد از این مقدمه، نوشته‌ای از دکتر علی اصغر حلبی با عنوان «ساختار تمدن و پایه‌های آن» زینت‌بخش این اثر بوده است. بعد از نوشته مذکور، مقاله‌ای از این جانب با عنوان «روش تحقیق دانشمندان مسلمان: قیاسی یا استقرایی؟» به عنوان فصل اول کتاب آمده است. بعد از آن از فصل دوم تا انتهای کتاب، ترجمه این جانب از اثر عمر فروخ با عنوان «تاریخ علوم در تمدن اسلامی» است.

را اینجا لازم است که از سه شخصیت بزرگواری که در تولید این اثر سهیم بوده اند تشکر بسیار گزارم: نسیم:

۱- استاد گرانقدر دکتر علی اصغر حلبی، با نوشتن مقدمه ای عالمانه

۲- سرکار خانم حمیده ممتو که ویراستاری را انجام داده اند.

۳- جناب آقای دکتر بیژن بدالکریمی مدیر نظر نقد فرهنگ، که با تلاش‌های صمیمانه خود، این اثر را در اختیار خوانندگان قرار دادند.

ترفیع روز افزون همگان را در خدمت

به فره ک ایرانی-اسلامی آرزومندم

مید محمد ثقفی